

Psykologi og juss

Empiri mot myter

Øystein Helmikstøl

journalist i Psykologtidsskriftet

Nora Skjerdingsstad

redaksjonssekretær

Det er et problem at deler av klinisk psykologi er styrt av en del gamle ideer, som ikke nødvendigvis har god empirisk støtte, mener nestor i vitnepsykologi Svein Magnussen.

Det er ikke feltet psykologi og juss kliniske psykologer er mest opptatt av, påpeker professor emeritus i kognitiv psykologi Svein Magnussen. Han har blant annet fått Norges forskningsråds pris for fremragende forskning og har bygd opp en forskergruppe i vitnepsykologi. Han har også vært medlem i Kommissjonen for gjenopptakelse av straffesaker.

Han er ikke så glad i betegnelsen *rettspsykologi* på det nye faget som Ulf Stridbeck og Tim Brennen har ansvaret for. Han mener det dermed kan forveksles med det gamle og veletablerte feltet rettspsykiatri, der vurdering av tilregnelighet står sentralt.

– Men i koblingen mellom psykologi og juss gjelder det spørsmål som dette: I hvilken grad er rettsvesenet kjent med de fallgruvene man kan gå i når man skal vurdere vitners troverdighet og pålitelighet? Her har ikke psykiatrien noen spesiell kompetanse.

– Gamle ideer

Det er koblingen mellom de to fagene psykologi og juss psykolog Magnussen er opptatt av.

– Det er en utbredt forestilling om at traumatiske minner blokkeres fra bevisstheten, at det foreligger pålitelige atferdstegn på løgn og at erfarne klinikere er i stand til å vurdere troverdighet

– Feltet psykologi og juss bygger i stor grad på empiri: Hva er det vi forskningsmessig kan dokumentere? Deler av klinisk psykologi er preget av en del gamle ideer, som ikke nødvendigvis har god empirisk støtte, samtidig som kliniske psykologer er lite kjent med vitnepsykologisk forskning. Det er for eksempel en utbredt forestilling om at traumatiske minner blokkeres fra bevisstheten, at det foreligger pålitelige atferdstegn på løgn og at erfarne klinikere er i stand til å vurdere troverdighet, men intet av dette har støtte i forskning. Dette kan være et problem i retten.

– *Hva vil du si om utviklingen for fagfeltet psykologi og juss siden du begynte med det for rundt 20 år siden?*

– Den gang var det ingen av rettens aktører som hadde kunnskap om dette. Dette faget, denne delen av psykologien, var nesten ukjent i Norge. Faget ble etter hvert akseptert og etablert i norske fagmiljøer, og særlig i rettssammenheng. I dag er dommere, advokater og påtalemyndigheten mye mer kjent med denne forskningen enn det de var for 20 år siden.

– *Hva var det som fikk deg så interessert og engasjert i dette den gangen?*

– Det var en tilfeldighet. Jeg begynte å bli interessert i hukommelse, spesielt hverdagslivets hukommelse: Hva er det vi husker av livet vårt? I den sammenhengen kom jeg over, antakelig litt tilfeldig, dette temaet internasjonalt. Det viste seg at det allerede var mye forskning på koblingen psykologi og juss. Internasjonalt var det et veletablert forskningsområde og et fag som heller ikke jeg og mine psykologikolleger var klar over. Interessant nok skrev Harald Schjelderup en artikkel som var oppdatert på dette allerede på 30-tallet. Men det var glemt, eller ingen var opptatt av det.

Det var en del saker som endret synet på koblingen mellom psykologi og juss, Bjugn-saken, blant annet.

– *Hvem er det som har vært banebrytende internasjonalt på dette feltet?*

– Mange, men kanskje særlig Elizabeth Loftus, hun er den som på mange måter har gjort fagmiljøet oppmerksom på vitnepsykologi som fag. Hun publiserte helt tilbake i 1979 en generell bok i vitnepsykologi.

Svein Magnussens egen bok om vitnepsykologi har vært sentral i Norge. Forfatteren selv understreker at det er den eneste boka på norsk om dette.

– Det finnes ikke en tilsvarende bok på norsk, ikke internasjonalt heller. Den dekker hele vitnepsykologien. Dette er et felt der det ikke er så store kontroverser, og det er veldig empirisk styrt, der fagfolk stort sett er enig, og justerer hele tiden i forhold til empiri. Jeg skrev den i 2004, den ble oppdatert i 2017 og skal oppdateres igjen til neste år.